

Mesaj de salut*

Georgeta Filitti

Membru de onoare al Academiei Române

Doamnelor și domnilor,

Între Antichitate și trecutul recent, istoria are un câmp uriaș de desfășurare. Fără a putea invoca criterii axiologice pentru abordarea unei epoci sau a alteia, în anumite cazuri intervin criterii obiective de alegere. Extremismele născute în secolul XX, din nenorocire ajunse la putere, nu doar rămase pe arena politică pentru confruntări retorice, au restructurat istoria lumii, au modificat destinul, atunci când nu l-au frânt, a milioane de oameni. S-a conturat astfel un spațiu de cercetare uimitor de complex, de ofertant pentru cel care își respectă statutul de istoric.

Prăbușirea lumii comuniste în anii '90 a făcut posibilă declanșarea unei analize complexe, laborioase, de înfricoșătoare adâncime a unui fenomen rămas unic în istoria omenirii: totalitarismul.

Subiectul exista, urma în timp să-și dezvăluie toate fețele, să fie explicat, înțeles de lumea contemporană. De ce? Pentru că aceasta e configurată, ne place sau nu, într-o mare măsură, ca moștenitoare a trecutului recent.

Întâmplarea fericită a făcut să apară și oamenii potriviți exploatarei subiectului. Între ei, unul care a suportat acest trecut recent prin pușcăria inimaginabilă pe care a făcut-o, în mod paroxistic.

L-am numit pe Radu Ciuceanu.

Dacă vrem să rămânem cinstiți cu noi înșine, trebuie să admitem că inițiativele de ctitorire instituțională merg anevoie în spațiul românesc (afară de cazul când am avut de a face cu un monarh energetic ori cu un dictator intransigent). De data aceasta lucrurile s-au legat aproape într-un mod ideal. Un om potrivit, un colaborator inspirat –

filologul Octavian Roske – și, într-un ritm surprinzător de alert, coagularea unui colectiv dispus să lucreze. Proiectul și-a dovedit imediat extraordinara necesitate pentru devenirea noastră. A însemnat acea lustrație făcută în mai toate țările post-comuniste, în felurite forme. Aici e vorba de o adevărată operă, de crearea unui spațiu de excelență în ideea unică de a afla adevărul.

Greutățile inerente începutului, modestia fondurilor disponibile, stabilirea contactului cu alte instituții asemănătoare din țară și mai ales din străinătate au fost biruite într-un timp record. Forul suprem de cultură al țării – Academia Română – a înțeles valoarea demersului și a acționat în consecință prin acceptarea întemeierii în cadrul său a Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului. În felul acesta Secția de istorie și arheologie s-a îmbogățit cu unul dintre cele mai dinamice și mai expresive institute ale sale.

Urmărind istoria de 30 de ani a Institutului, se constată o adevărată concurență, dacă se poate spune așa, între abundența materialului descoperit în permanență și soluțiile aflate de cercetători pentru valorificarea lui. Până astăzi socotim că mereu câștigători au fost cercetătorii. Tematica lucrată în cadrul Institutului s-a modelat, indiscutabil, pe măsura izvoarelor date la iveală: *Ideologie și structuri comuniste în România*, *Ideologie și formațiuni de dreapta în România*, *Memorialistică*, *Dicționare*, *Mecanisme repressive*, *Enciclopedia regimului comunist*, *Relații româno-ruse și româno-sovietice*, *Mărturii ale căpeteniilor comuniste* – iată doar principalele domenii abordate de Institut. Ele s-au materializat

*Mesaj rostit la sesiunea festivă dedicată împlinirii a trei decenii de la înființarea Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului (10 octombrie 2023, Aula Academiei Române)

în 174 de volume (scoase în editura proprie), în paginile periodicului „Arhivele totalitarismului” și – lucru de căpetenie – în debateri publice dintre cele mai diverse. Puține institute ale Academiei s-au implicat mai profund, mai angajant în viața cetății ca acest institut. Prezența la întâlniri internaționale, colaborarea la reviste cotate din străinătate, organizarea de manifestări în țară – toate au dat proeminența necesară pentru înțelegerea istoriei noastre. Ritmul alert de lucru al cercetătorilor, problemele noi apărute necontenit au determinat și soluții rapide pe măsură: parteneriate cât mai multe și mai diversificate (cu instituții, ambasade, bănci, martori particulari), solicitarea dreptului de susținere a doctoratului în cadrul său, înființarea Centrului de Studii Ruse și Sovietice „Florin Constantiniu”, apoi a celui purtând numele Hannei Arendt.

Zecile de colaboratori, permanenți ori externi, care dau viață științifică Institutului, sunt animați,

după definiția orgolioasă a conducătorului actual, de câteva principii dătătoare de forță: originalitate – obiectivitate științifică – spirit critic – progres istoric – calitatea interpretării.

Ca orice organism viu, și Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului are admiratori și detractori. Aceștia din urmă reproșează colaborarea cu foști activiști ai partidului comunist, propagandiști din cadrul răposatului Institut de istoria partidului. Faptul nu poate fi negat. Dar atâta vreme cât persoanele respective folosesc corect materialul documentar, având și o practică indiscutabilă în urmă, situația rămâne sub control.

Secția de istorie a Academiei Române își exprimă satisfacția pentru activitatea atât de dinamică a acestui institut din componența ei, convinsă că și pe viitor echipa de acolo va păstra aceeași exigență pilduitoare în oficierea cercetării științifice.